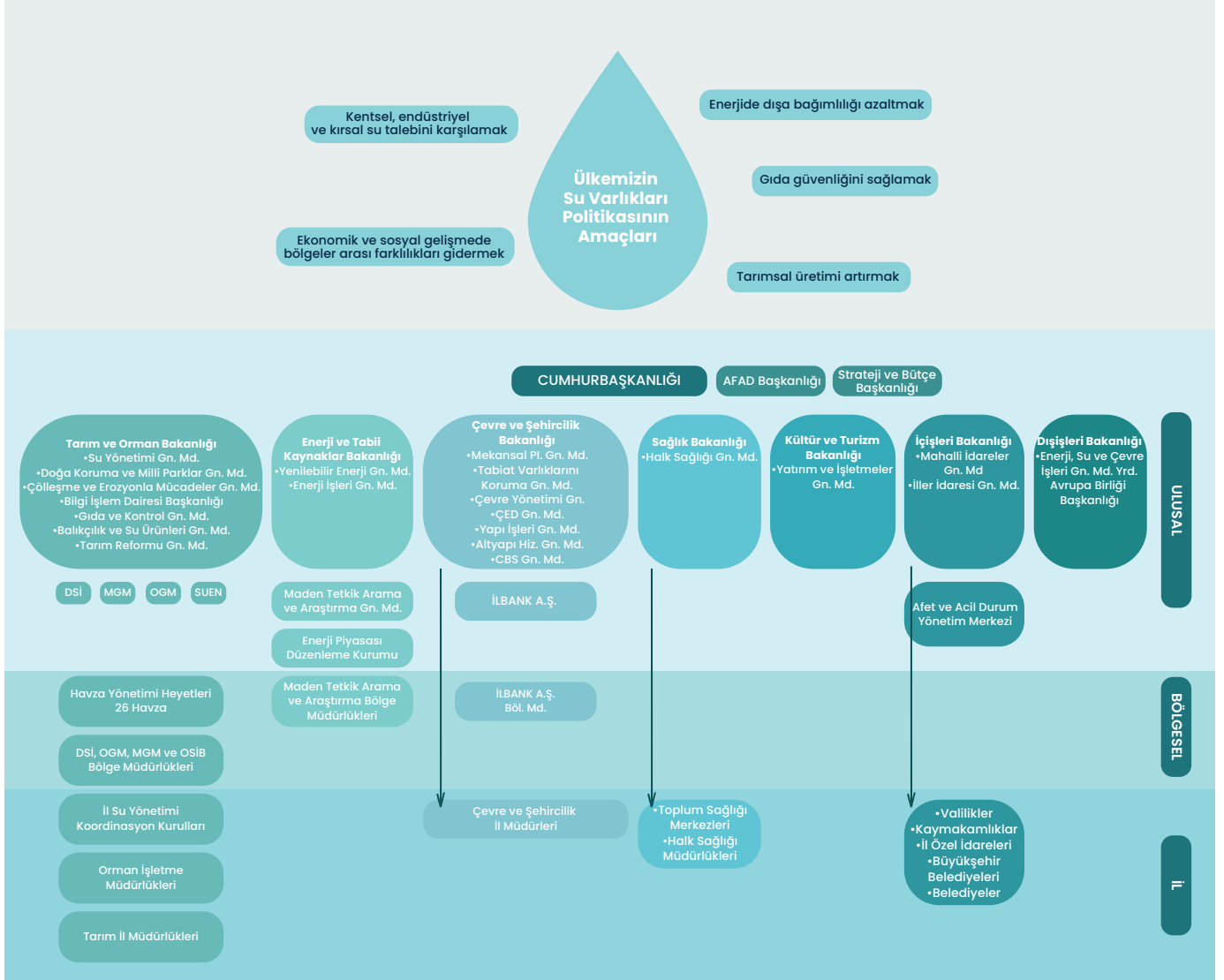

Türkiye'nin Suyu ve Yönetimi

Ülkemizde Suyun Yönetimi

Türkiye’de su yönetimi merkezidir. Stratejik kararlar ve planlar merkezi hükümet tarafından alınır. Alınan karar ve yapılan planlar ilgili bakanlıkların uygulayıcı birimleri ve yerel idarelerce uygulanır. Türkiye idari sistemi üç seviyeden oluşmaktadır; ulusal, il ve yerel (belediye ve köyler). Türkiye’de su varlıklarının yönetimi, gelişimi ve korunması ile doğrudan ve dolaylı olarak sorumlu çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşları rol almaktadır. Kurumsal çerçevede, özellikle DSİ, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, İller Bankası, İl Özel İdareleri ve benzer kuruluşlar yönetim ve geliştirme süreçlerinde rol alırken, çiftçiler, Su Kullanıcı Birlikleri ve diğer su tüketicileri de kullanım aşamasında yer alırlar.

Türkiye’de, 1930’lu yıllardan başlayarak, su ile ilgili çerçeve kanunlar çıkarılmış ve su yönetimi yasal bir düzleme yerleştirilmeye çalışılmıştır. DSİ Genel Müdürlüğü 1929 yılında eski adı Nafia Vekâleti olan Bayındırlık Bakanlığı’na bağlı olarak Sular Umum Müdürlüğü adı ile Atatürk’ün talimatıyla kurulmuştur. Daha sonra Umum İdaresi’nin görev ve yetkileri 1954 yılında 6200 Sayılı Kanunla genişletilerek, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ismini almıştır. 1950’li yıllarda DSİ’nin kurulmasını takiben, su yönetiminde genel yaklaşım tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de su varlıklarını kaynak olarak kullanmak ve geliştirmek yönünde olmuştur. Bu dönemde DSİ 25 havzada su varlıklarının geliştirilmesine yönelik birçok proje gerçekleştirmiştir. 1980’li yıllardan itibaren nüfus artışı ve artan şehirleşme ve sanayileşmeye paralel olarak artan çevre ve su kirliliğinin önlenmesine yönelik 1983 yılında Çevre Kanunu çıkarılmış, 1988 yılında Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği kabul edilmiş ve 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuştur. 1980’lerle birlikte su kalitesi yavaş yavaş önem kazansa da su varlıklarının geliştirilmesi yine de temel öncelik olmayı sürdürmüştür. Takip eden yıllarda su yönetimini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen birçok yasal düzenleme ve farklı kurumlara verilen yetki ve görevler ile Türkiye’de su yönetimi oldukça karmaşık bir hal almıştır.¹

Su varlıklarının yönetimi, ilgili kullanıcılara ve sektörlere ulaştırılmasının planlaması ve elbette diğer taraftan da korunması oldukça zor bir süreçtir. Suyun yönetimindeki temel ilke; sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçların karşılanarak, insanlara düşük maliyetle, yeterli kalitede, ihtiyacın olduğu zamanda ve yerde suyun sağlanmasıdır. Diğer bir ifade ile birçok boyuta sahip olan su yönetimi, çok sayıda farklı paydaşın da içinde bulunması gereken, uyum ve eş güdümün sağlandığı ciddi bir organizasyon anlamına gelmektedir. Tüm bu karmaşık ilişkiler göz önüne alındığında, su politikalarının ve yatırım planlarının yapılmasının oldukça zorlu bir görev olduğu daha kolay anlaşılabilir. Bu nedenle de genel olarak su yönetimi kapsamında bulunan suyun kullanıcılara dağıtılması, kalitesinin izlenmesi ve korunması vb. konularda bazı sorunların olması da kaçınılmaz olmaktadır.²

Ülkemizde de su varlıklarının yönetimi konusunda çok sayıda ciddi ve kronikleşmiş sorunlar olduğu bilinmektedir. Bunlardan belki de en önemlilerinden birisi, ülkemizdeki su varlıklarının sosyal, ekonomik ve teknik boyutlarını kapsayan bütünsel bir “Su Kanunu’nun” henüz çıkarılmamış olması gösterilebilir. Oysa bulunduğumuz coğrafya (yüzölçümünün çoğunluğu yarı kurak Akdeniz iklimi altında) ve sahip olduğumuz sınırlı su varlıkları açısından bakıldığında, bunun su yönetimi açısından oldukça geç kalınmış büyük bir eksiklik olduğu açıktır. Aslında uzun yıllardır çıkarılması planlanan, hatta bu konuda taslak çalışmalarının da yapıldığı bilinen su kanunu konusundaki bu gecikme, son olarak 04-08 Ekim 2021 tarihlerinde yapılan “1. Su Şurası” kapsamında da

değerlendirilmiş ve Şura'nın sonuç bildirgesinde en kısa zamanda çıkarılması yönünde karar alınmıştır.³

Elbette çıkarılacak su kanunu, öncelikle doğa ve insan temelli ilkelere sahip olmalı ve özellikle de içme ve kullanma suyunun korunmasının birincil amaçlardan biri olduğunu içeren hususlara sahip olmalıdır. Burada, suyu kullanan tüm sektörlerin ve paydaşların (kentte, kırdan, sanayide, tarımda, evde, enerjide vb.) arasında suyun nasıl paylaşılması gerektiği açık ve net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Ayrıca, suyun kullanımını etkileyecek olan kırsaldan kentlere devam eden göç durumları ile iklim değişikliğine bağlı farklılıkların su kanununda yer alması gerektiği de vurgulanmaktadır.⁴

Ülkemizde suyun yönetimi konusunda kronikleşmiş bir diğer mesele ise aslında birçok alanda da yaşanan ve kısaca "yetki çatışması" olarak bilinen sorundur. Bu durum, su varlıkları konusunda yetki sahibi kurumların birbirinden bağımsız ve parçalı olması, dolayısıyla etkin ve verimli bir koordinasyonun oluşturulamaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, mevzuatımızdaki çeşitli kanunlarla birlikte suyun kullanımı, korunması ve izlenmesi vb. konularda birçok bakanlığın (Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı vb.) ve kurumun (Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, İller Bankası, Türkiye Su Enstitüsü, Su ve Kanalizasyon İdareleri, Strateji ve Bütçe Başkanlığı vb.) çeşitli yükümlülükleri bulunmaktadır.^{2,4}

Üzerinde tartışılan ancak tam olarak hayata geçirilemeyen diğer bir konu ise su yönetiminde idari sınırların değil de "havza bazlı" coğrafik sınırların ele alındığı bir yönetim şeklinin esas alınması gerekliliğidir. Ayrıca, daha hızlı ve etkili karar verebilmelerini sağlamak ve gerekli uygulamaları kısa vadede yapabilmelerinin önünü açabilmek için özellikle yerel yönetimlerin, su ile ilgili mevzuat ve planlamalar konusunda kurumsal ve teknik kapasitelerinin artırılmasına yönelik düzenlemelere de gidilmelidir.²

Bilindiği üzere, ülkemizin Avrupa Birliği'ne kabul edilmesi sürecinde bazı uyum şartlarını sağlamak adına çeşitli adımlar atması gerekmektedir. Bunlardan bir tanesi de 21 Aralık 2009 tarihinde resmi olarak açılan "Çevre Faslı" içerisinde yer alan alt başlıklardan biri olan "su varlıkları" konusundadır. Bu kapsamda yapılması gereken ise Avrupa Birliği tarafından 23 Ekim 2000 tarihinde kabul edilen "AB Su Çerçeve Direktifi'ne" uyum doğrultusunda hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerekli değişikliklerin yapılmasıdır. Burada, su varlıkları ve yönetimi açısından ülkemizden beklenen adımlardan biri su ile ilgili mevcut mevzuatın söz konusu bu direktife uyumlu hale getirilmesi, diğeri de sahip olduğumuz nehir havza bölgeleri için "Nehir Havza Yönetim Planlarının (NHYP)" oluşturulması olarak belirlenmiştir. NHYP bünyesinde, planı yapılacak havzaların; özelliklerinin belirlenmesi, sorun ve baskıların ortaya konulması, korunacak alanların tespiti, haritalandırma, alınacak tedbir programının yapılması, halkın da katılımıyla bu tedbirlerin uygulanması ve son olarak da uygulamaların izlenerek -gerekirse- değişikliklerin yapılması aşamalarından oluşmaktadır.⁵

Son olarak, mevcut su varlıklarının planlı olarak geliştirilmesi ve kullanıcılara dağıtımının yapılması olarak kısaca tanımlanabilecek olan su yönetimi, gelişmekte olan bir ülke konumundaki ülkemiz

için daha çok refah düzeyini yükseltmeye yönelik bir doğal kaynak olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ülkemizin su varlıkları politikası ağırlıklı olarak; “enerjide dışa bağımlılığı azaltmak”, “gıda güvenliğini sağlamak”, “tarımsal üretimi artırmak”, “kentsel, endüstriyel ve kırsal su talebini karşılamak”, “ekonomik ve sosyal gelişmede bölgeler arası farklılıkları gidermek” gibi amaçlar etrafında toplanmıştır.⁶

Kaynaklar:

1. Muluk, Ç. B., Kurt, B., Turak, A., Türker, A., Çalışkan, M. A., Balkız, Ö., ... & Zeydanlı, (2013). Türkiye’de suyun durumu ve su yönetiminde yeni yaklaşımlar: çevresel perspektif. *İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği-Doğa Koruma Merkezi*, (s 8), 9.
2. TC. KALKINMA BAKANLIĞI. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019–2023) Tarımda Toprak ve Suyun Sürdürülebilir Kullanımı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
<https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1540024439304-a116e9a-4191>
3. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *1. Su Şurası*. Su Şurası. Erişim tarihi 2022, erişim adresi
<https://susurasi.gov.tr/Sayfa/Detay/1497>
4. Bozoğlu, B. (2021). *Nasıl bir su kanunu?* Independent Türkçe. Erişim tarihi 2022, erişim adresi
<https://www.indyrturk.com/node/347536/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/as%C4%B11-bir-su-kanunuKozo%C4%9Flu>
5. Kınacı, C. (2017). ‘Su yönetiminde temel kavramlar ve bileşenler; Türkiye’de su yönetimi’. *Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Türkiye*. Erişim tarihi 2022, erişim adresi
http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/subilimleri.istanbul.edu.tr/wpcontent/uploads/2017/09/SU_BILIMLERI_FAK_ACILIS_DERSI_22.09.2017.pdf
6. *TÜRKİYE’NİN SU RİSKLERİ RAPORU*. (2014). WWF-Türkiye. Erişim tarihi 2022, erişim adresi
http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/turkiyenin_su_riskleri__raporu_eb.pdf